



Ášši Neahkkila bálgoša rájiid nannemii guoski ášši bálgoša juohkima geažil

Johtuibiddji Neahkkila bálggus

Gieđahallamii boahhtin

Neahkkila bálggus lea doaimmahan 1.9.2014 Lappi guovlohálddahušdoaimmahakkii nannenláhkai bálgoša 25.6.2014 dollojuvvon čoahkkima mearrádusa bálgoša rájiid nannemis, mas bálggus lea mearridan iežas eanaviidodaga juohkimis.

Áššečielggadus Bálgoša mearrádusa mielde bálggus juhkkjuvvo lullebeale ja davábeale viidodakkii dan čuovusin leahkki kártta mielde. Mearrádusa dagadettiin ášši birra lea jienastuvvon bálgoša čoahkkimis. Juohkima leat guottihan 7510 jiena ja vuosttildan 4589 jiena bálgoša osolaččain. Mearrádusa mielde rádjelinnjá juogášii Neahkkila bálgoša ođđa bálgošiid doaibmaviidodagaide dálá ealihanboazologu (eloporoluvun) mielde.

Čielggadusat áššis

Bálgoša čoahkkimis 25.6.2014 lea mearriduvvon rájiid nannenláhkai evttoheami lassin muhtun eará áššiid birra, mat laktásit bálgoša juohkimii.

Bálgoša mearrádusa čuovusin leahkki čielggadusa mielde lulábeale oassái boadášedje osolažžan boazoeaiggadat, geat leat dikšon bohccuid máinnašuvvon guovllus. Sis leat leamaš boazologahallama 31.5.2014 mielde loahpalaš ealihanboazolohku 4202 bohcco. Davveoassái boahhti osolaččaid loahpalaš ealihanboazolohku livččii fas 7124 bohcco. Oktiibuot boazologahallama mielde lea bálgoša loahpalaš ealihanboazolohku leamaš 11326 bohcco, go stuorámuš lobálaš ealihanboazolohku eana- ja vuovdedoalloministeria ášahusa mearkabiiriin ja stuorámuš lobálaš boazologuin 1 §:a mielde lea 8300 bohcco.

Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádusa 25.9.2014 doaimmahan guohtoneanaviidodagaide guoski árvvoštallamiid mielde leat inventerejuvvon guohtoneanatiippaid ossodagat dálá bálgoša guohtoneatnamiin ná:

<i>guohtoneanatiipa</i>	<i>km²</i>	<i>lulli</i>	<i>davvi</i>
jeagil	823	32,2 %	67,8 %
daņas, lasta, sitnu	992	31,1 %	68,9 %
lahppu	275	84,2 %	15,8 %
jeaggi	1092	44,5 %	55,5 %
ealihanboazolohku 31.5.2014	4202		7124
jeahkála biomássá		104 kg/ha	158 kg/ha
jeahkála biomássá/ealihanboazu	657 kg		1237 kg
eanaividodat		1323 km ²	2003 km ²
bohccot/km ²		3,2	3,6

Árvvoštallan lea ovdanbukton bálgora osolaččaide gullanreivve čuovusin. Árvvoštallan lea divvojuvvon dan maŋŋá. Ráđđa, mas lea rehkenaston iskkosruvttuid vuođul árvvoštallon jeahkála biomássá ealihanbohcco guovdu, ii leat ovdanbukton dalle. Guohtoneatnamat leat inventerejuvvon jagiid 2000–2006 satellihtagovaid vuođul sihke meahcis dahkkon dutkamušaid vuođul. Árvvoštallamiin ii leat dievaslaččat sáhtán váldot vuhtii Eanodaga oktasaš-vuovddi ođđasut vuovdedikšundoaimbajuid dagahan váikkuhusat evttohuvvon juogus meroštallon lulleoasi viidodahkii. Davveoasi viidodat lea eanaš suodjaluvvon vuovdedoalu hárjeheamis.

Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádusa osolaččaid gullama maŋŋá 3.11.2014 doaimmahan lasseárvvoštallama ja kárttaid mielde infrastruktuorra gokčan- ja váikkuhanviidodagaid sturrodagat juohkoevttohusa eanaividodagas leat čuovvovaččat.

	<i>lulli</i>	<i>davvi</i>
gokčanviidodat	9 km ²	2 km ²
váikkuhanviidodat	143 km ²	32 km ²

Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádusa cealkámušas ja dan čuvvosis gávnnavuvvo earet eará, ahte jeahkála biomássát leat guhká leamaš uhcit ja uhcon maŋimuš jagiin čielgasit. Giđđadálve dehálaš lahppoguohtun lea uhcán, muhto lahppu lea vel bures oažžumis. Geasseguohtoneanan dehálaš jeaggi lea viehka valjis, muhto kvalitehta dáfus buoremus geassebiebmu lea bohccuide Duottar-Lappi guovllus goit oppalohkái hui uhcán.

Neahkkila bálgoris dikšojuvvojit bohccot siiddaid mielde. Bálgora jahkemuitalusa mielde boazodoallojagis 2013–2014 dahkkojuvvojedje boazobarggut 1516 beaivve. Bálgoris bivdojuvvon čielggadusa mielde bálggus mávssii goit bálkká boazobargguin gažaldatvuloš áigodagas dušše 230

bargobeavvis (rátkimiid lohkit, áidebarggut je.) Bálgosa osolaččat barge nappo stuorámuš oasi bargobeivviin iežaset bargun.

Luondduváriidriggodatguovddáš lea doaimmahan 28.3.2019 ođđa guohtoneanaviidoadagaid guoski árvvoštallamiid mielde leat inventerrejuvvon jagiid 2016–2018 guotoenantiippaid ossodagaid dálá bálgosa guotoeatnamiin čuvvovaččat:

<i>guohtoneanatiipa</i>	<i>km²</i>	<i>lulli</i>	<i>davvi</i>
jeagil	978	25,5 %	74,5 %
daņas, lasta, sitnu	919	43,0 %	57,0 %*
lahppu	127	88,8 %	11,2 %
jeaggi	1260	43,3 %	56,7 %
ealihanboazolohku 31.5.2019		3942	5456
jeahkála biomássá		177 kg/ha	199 kg/ha
jeahkála biomássá/ealihanboazu		1122 kg	2657 kg
eanaviidodat		1324 km ²	2016 km ²
bohccot/km ²		3,0	2,7

* gurgadas divvojuvvon 30.8.2019

Áššeoasálaččaid gullan

Guovlohálddahušdoaimmahat lea várren Neahkkila bálgosa osolaččaide dilálašvuoda gullamii áššis. Bálgosa osolaččat leat addán vástádusaid gullamii.

Bálgosa juohkima vuostildan osolaččat leat ovdanbuktán gáibádusaset vuodustussan earet eará čuovvovačča:

- juohkoplána ii meannut osolaččaiguin ovtaveardásaččat
- ođđa bálgosiid gaskasaš cagganáidi hehte boazodoalu ja eastá guohtoneatnamiidda johtaleami ja daid geavaheami (laidunkierto)
- Ovnesduoddara siida lea geavahan áidelinjá davábeallái báhcci dálveguohtoneatnamiid
- bálgosa siste ii leat earru boazodoallovugiin siiddaid gaskkas
- rádjelinnjá ii leat lunddolaš
- uhcit bálgosiin leat funit vejolašvuodat dikšut bargguideaset
- guovlluid eanageavaheapmi earrána nubbi nuppis

- lulleoassái sajáiduvvi Eanodaga oktasašvuovddi rájiid siste leat valjis čuohppamat ja eanajorgaleapmi
- bálgora juohkimii guoski gáibádusa vuodustussan lea bálgora stivrii 25.1.2012 čujuhuvvon čálloš geavahuvvon etnikkalaš vuodustus, man oktavuodas ovdanbuktojuvvojit orrunhistorjái guoski áigeprioritehtačuoččuhusat

Bálgora juohkima guottihan osolaččat leat ovdanbuktán gáibádusaset vuodustussan earet eará čuovvovačča:

- bálgora lea iešalddes juo juohkásan guovtti viehka iehčanasat doaimbi oassái
- guhtege siiddas leat iežaset geasse-, čakča-, dálve- ja giđđaeatnamat, vai bohccuid biepmu oazžun lea dorvvastuvvon birra jagi
- guhtege siiddas leat iežaset váhnemiin árbejuvvon guohtoneatnamat, gos sii dikšot bohccuideaset
- Ovnnesduoddara siida lea dávijet-dávjá guođohan bohccuidis Vuottesjávrii siida guohtoneatnamiin čuofokeahhtá bálgora mearrádusaid, mat gusket guohtoneatnamiidda
- Keskitalo bearaš lea háhkan almmá bálgora lobi bohccuid ja luoitán iežas buktin bohccuid luovus bálgora sisa
- Ovnnesduoddara siida ja Keskitalo bearaš leat headuštan Vuottesjávrii ja Njunnása siiddaid boazobarguid sierra vugiiguin
- bálgora juogekeahhtá guođđima čuovvumuššan sámiid badjeolbmuid sajádat livččii áitojuvvon
- daningo boazodoalloláhka ii fála doarvái suoji sámeboazodollui ja árbevirolaš guohtoneatnamiidda, lea bálgora juohkin vealtameahhtun sámi boazodoalu suddjema dihte
- sámi boazodoalu jávkan Neahkkila bálgoris sáhtá doalvut dasa, ahte Suoma stáhta gártá álbmotvuoigatvuođalaš ovddasvástádussii
- bálgora juohkin ráfohivččii oppa bálgora guovllu boazodoalu ja buvttášii buot osolaččaide bargoráfi

Cealkámušat

Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádus ii ane evttohuuvon Neahkkila bálgora juogu lulábeale ja davábeale bálgoris vuoggalažžan iige boazodoalu dáfus dárbbaslažžan ja doaimbin. Juohkoevttohusa ákkastallamiin geavahuvvojit ealihanbohccuid liigelogut, mii ollašuvadettiin heajudivččii juo ovddežis guorban boazoguohtoneatnamiid dili ja lasihivččii lassebiebmama dárbbu oppa Neahkkila bálgora siste. Guovlogeainnu guoradeaddji cagganáidi ii livčče lunddolaš ja doaimbi rádji, ja dat dagahivččii hehttehusa boazodollui ja fuođđuide sihke headuštusa guovllu orruide ja ealáhusaide. Cagganáiddi lulábeallai, uhcit eanaviidodahkii, bázášii stuorra oassi hehttehusain ja

vahágiin, mii riskerešii árbevirolaš boazodoalu hárjeheami viidodagas. Buoremus guohtoneatnamat, measta buot meahcce- ja suodjalanguovllut dahje muđui boazodollui ja luondduealáhusaide várrejuvvon ja heivvolaš guovllut, bázášedje davábeallai. Johtalemiid guohtoneatnamiidda ja daid geavaheami livččiige váttis dás ovddos ollašuhttit vuohkkasit. Juo dál jeahkála nohkan lea guovllus fámolaš. Guohtoneananákkuid soahpan sierra lappalaš- ja sámesogaid sihke siiddaid gaskkas, árbevirolaš boazodoalloguovlluid ja - vieruid gudnejahttin ja liigeguodoheami loahpaheapmi dáhkidivčče buoremus boazodoalu dálá Neahkkila bálgošis.

Sámediggi doarju cealkámušastis Neahkkila bálgoša mearrádusa ja evttoha rájiiid nannema dan mielde. Cealkámuša mielde davveoasis sámi badjeolbmot guođohit bohccuideaset almmá lassebiebmama ja árbevirolaš johtti guođohanvuogádaga mielde. Lulleoasis bohccuide addojuvvo lassebiebmu ja boazodoallomálla lea ng. eanadoallolágan/dálonlágan. Bálgoša ráfi guohtoneatnamiid ektui lea sakka geahppánan guohtoneanaloavkidemiid geažil. Davvi eanaviidodaga badjeolbmot ja bohccot leat headuštuvvon ja dorvolašvuohta áitojuvvon. Bálgoša dohkkehan doaibmaplána ii leat gudnejahttojuvvon eaige guohtoneatnamat geavahuvvon doaibmaplána mielde. Bálgošis eai leat vejolašvuođat bearráigeahččat mearrádusaidis ollašuhttima iige dat sáhte bidjat sankšuvnnaid osolaččaide, geat doibmet bálgoša mearrádusaid vuostá. Bálggusvuogádat ii doaimma Neahkkila bálgošis. Bálgošis lea liigelohku, dasgo lulleoasi badjeolbmot eai leat doaibman bálgoša njuovvanplána mielde. Neahkkila bálgoša juohkin lea dárbblaš, dasgo dálá bálggusvuogádat ii leat bastán dorvvastit sámeboazodoalu eavttuid bálgošis. Sámediggi addá cealkámušastis mearrideaddji mearkkašumi bálgoša iežas mearrádussii juohkimis ja geahččá, ahte Suoma álbmotlaš ja riikkaidgaskasaš geatnegasvuođat sámiid vuostá vuhtiiválddedettiin juohkima suddje sámiid vuodđolágalaš kulturhámi ja lea Suoma vuodđolágas meroštallon álbmotlaš ja olmmošvuoigatvuođaide goski riikkaidgaskasaš geatnegasvuođaid mielásaš.

Bálgošiid ovtastus gávnnaha cealkámušastis, ahte boazodoallolága 41 § 1 momeantta mielde bálgoša stivra mearrá guohtoneatnamiid bohccuide, maid boazoeaiggát váldá iežas geahču vuollai. Neahkkila bálgoša dahkan juohko-evttohusa mielde rádji čuovvu guohtoneanajuogu, mii lea bálgošis dál anus ja man bálggus lea dohkkehan. Boazoeaiggádat doibmet ja guođohit bohccuideaset dál daid guovlluin, gosa dat juohkoevttohusa mielde bázášedje. Bálgošis leat leamaš siskkáldas nákkut guohtoneatnamiid alde mángga jagi. Vai ovttaseallin guovllus sáhtášii joatkašuvvat, galgá áššái gávdnot miinu čovdosiid. Lassin Bálgošiid ovtastus gidde fuopmášumi dasa, ahte bálgošis galget, jos vejolaš, leat lunddolaš rájit ja bálgošiid rájiiid rievdadettiin berre álo vuos váldit vuhtii boazodoalu eavttuid ja daid dorvvasteami. Cealkámuššii laktása Sámedikki ovddasteaddji sierraoaivil, mas evttohuvvo juohkit bálgoša, dasgo bálgoša mearrádusat siskkáldas guohtoneatnamiin eai leat čuvvojuvvon, das leat čuožžilan soahpameahttunvuođat ja bálgošii ii leat leamaš vejolaš bearráigeahččat dáid mearrádusaid čuovvuma.

Lappi ealáhus-, johtolat- ja birasguovddáš ii guottit Neahkkila bálgora 25.6.2014 čeahkkimis evttohan juogu nannema. Bálgora juohkin evttohuvvon vugiin ii dorvvastivčče lulábeale bálgorosoasi guohtoneatnamiid nu, ahte juogus ii šattaše mearkkašahtti hehttehus lulábeale viidodaga boazodollui.

Lappi lihttu čielggada cealkámušastis lánkaásaheapmái vuodđuduvvi iešguđetlágan lávvamerkemiid ja daid vuodul čujuhuvvon plánenmearrádusaid sihke guovlluideavahanulbmiliid vuhtii váldima. Lappi lihttu ii cealkámušbivdaga duogášáššegirjiid vuodul geahča sáhttit váldit beali Neahkkila bálgora juohkimii. Lappi lihttu virgedoaimmahat gávnna, ahte jos váikkuhančielggadusaid vuodul boazodoalu ja eará luondduealáhusaid doaibma- ja ovddidaneavttuid guovllus sáhtta dorvvastit, ii Neahkkila bálgora juohkin váttásmahte eanagotti plánema ja Duottar-Lappi eanagoddeláva ollašuhttima.

Eanodaga gielda gávnna, ahte evttohuvvon rádjelinnjá ludešii Neahkkila bálgora guovtti oassái. Rádjelinnjágeassin ii vuodđuduva lunddolaš rájiide ja ođđa vuodđudanvuloš bálgorosiid gaskii livččii bággu hukset cagganáiddi. Cagganáiddi ii gieldda oainnu mielde sáhte hukset doaibmin, dasgo Heahtá-Njunnás gaskkas vulget logit geaidnoluottat davás. Bohccuid johtolat livččii nappo ainge oasiltis ráddjemeahtun. Plánejuvvon cagganáidi johtá dakkár guovllu bokte, gosa orrun Eanodagas lea čohkiidan. Áidi dagahivččii hehttehusa orruide ja ealáhusárjeheaddjiide sihke lasihivččii boazo- ja ealgabáreriskka. Eanodaga gielda buktá ovdan maid fuolas bálgora osolaččaid ovtaveardásaš meannudeamis. Johtaleami guohtoneatnamiidda ja daid geavaheami livččii váttis ollašuhttit ja lulábealde lea uhcit biomássá (oaivvilda várra jeahkála biomássá) ja mearkkašahtti ollu asttuáigge orrun. Juohku heajudivččii vejolašvuoda duođalaččat johtalit guohtoneatnamiidda ja geavahit daid sihke dagahivččii lundui lassenoađuheami goappat bealde.

Lappi boleslágádus (Lapin poliisilaitos) almmuha, ahte das ii leat dárbu váldit beali evttohussii Neahkkila bálgora juohkimis.

Meahcceráđdehus geahčča cealkámušastis, ahte go gearddi bálgora jeagelguohtoneatnamat leat hui guorban, ii boazologuid galggaše lasihit, dasgo lassáneaddji guođohandeaddu heajuda ain marrasiid ja duottarguolbaniid dili. Galggašii árvvoštallat, mo juogus vejolaččat šaddi ođđa ortnegat, mat gusket guohtoneatnamiidda johtaleapmái ja daid geavaheapmái, váikkuhit guođohandeddui ja dan bokte lundui.

Suoma Boazosámit rs ja Johtti Sápmelaččat rs čielggadit oktasaš cealkámušastis sámi boazodoalu vuogitvuodalaš duogáza ja guohtoneatnamiid juogu kultuvrralaš, gielalaš ja vuogitvuodalaš vuodustusaid cealkámušas dárkilabbot ovdanboahhti vugiin. Servviid mielas Neahkkila bálgora juohkin davábeale ja lulábeale oassái, bálgora doaimmahan kártasárgosa mielde, lea áidna vuohki dorvvastit dás ovddos bohccuid guohtonráfi, badjeolbmuid bargoráfi, sámeboazodoalu eavttuid sihke sámegeiela ja –kultuvrra sajádaga seailuma Neahkkila bálgora siste.

Vuovde-, guolásteaddji- ja duottarsámit rs gávnna, ahte bálgosa juogus ii šatta dakkár ovdu bálgosa osolaččaide, ahte juogu galgá ollašuhttit. Searvi oaidná, ahte bálgosa juohkinulbmil vuodđuduvvá etnikkalaš duogázii ja doalvošii sámejoavkkuid siskkáldas vealaheapmái.

Ášši árat giehtadallan guovlohálddahuosdoaimmahagas

Lappi guovlohálddahuosdoaimmahat 19.3.2015 lea guodđán nannekeahhtá Neahkkila bálgosa mearrádusa rájiin dan juohkimii laktásettiin. Guovlohálddahuos ákkastalai čovdosa čuvvovaččat.

Ášši gieđahallančoavddus

Guovlohálddahuosdoaimmahat lea váldán rájiid nannemii guoski ášši gieđahallamii fuolakeahhtá das, ahte mearrádusas lea váidojuvvon Davvi-Suoma hálddahuosriektái. Daid osiin go bálggus lea mearridan rájiid nannemii guoski mearrádusas doaimmaheamis guovlohálddahuosdoaimmahakii nannenláhkai, ii gažaldagas leat váidingelbbolaš ášši go váldá vuhtii boazodoallolága 6 § ja boazodoalloásahusa 6 § sihke ášši válmmaštallamii laktáseaddji Roavvenjárgga hálddahuosrievtti mearrádusa 12.7.2012 nr 12/0270/1, mii lea ožžon lágafámu alimus hálddahuosrievtti mearrádusain 30.12.2013 t. 4117. Daid osiin go bálggus lea seamma čoahkkimisttis mearridan juohkimii laktáseaddji muhtun eará áššiin, leat dat heivvolaš osiin geavahuvvon čielggadussan áššái laktáseaddji oppalašguorahallamis. Oassi dain mearrádusain, main ii leat lágafápmu, leat leamaš sisdoaluset dáfus dakkárat, ahte gažaldatvuloš áššit livčče guovlohálddahuosdoaimmahaga ipmárdusa mielde gullan loahpalaččat čoavdinláhkai easka ođđa bálgosiid mearrádusaiguin daid vejolaččat vuodđudettiin.

Oppalaččat boazodoallovuogatuođa birra

Boazodoallolága 3 §:s mearriduvvo boazodoalu hárjehanvuogatuođas nu, ahte boazodoalu oazžu dán lágas mearriduvvon ráddjehusaiguin hárjehit boazodoalloguovllus eatnama oamastan- dahje hálddašanvuogatuođas fuolakeahhtá. Áššái guoski ráddjehusa evttohusas riikkabeivviide (HE 244/1989) gávnnavuvvo, ahte bohccot leat boazoeaiggáda opmodat, ja son sáhtá prinsihpas meannudit daid ektui seammaláhkai go eaiggát opmodagas ektui dábálaččatge. Dan sadjái eaktuda njuolggadusa lágas dat boazoeaiggádiid vuogatuohta, man mielde bohccot ožžot orodit ja váldit biepmuset friija luonddus eatnama oamastan- dahje hálddašanvuogatuođas fuolakeahhtá. Dát vuogatuohta lea leamaš boazoeaiggádiin juo doložis, ja oaivilin lea, ahte máinnašuvvon vuogatuohta seailuhuvvo sis bastevaččat. Vuogatuođa geavaheami goit ráddjejit njuolggadusat, mat gusket bohccuid dagahan vahágiid eastadeapmái.

Boazodoallolágas meroštallon boazodoallovuogatuohta spiehkasta ná dovdomassii das, mii priváhta oamastusas Leahkki eará ealliid guođoheami birra lea mearriduvvon lágas eanaviidodagaid suddjemis šibihiid vahágiin (47/1921).

Boazodoallolága 4 §:a mielde bohccuid ožžot oamastit dušše boazodoalloguovllus bissovaččat orru Eurohpa ekonomiaguovlui gullevaš stáhta riikkavuložat sihke bálgosat. Boazodoallolága rievdadeapmái guoski ráđđehusa evttohusa (HE 192/1992) mielde njuolggadusa ovddit riikkavulošvuoda mielde mearrašuvvi vuoigatvuoda, man mielde bohccuid ožžo oamastit dušše Suoma riikkavuložat, fertii atnit Eurohpa ekonomiaguovllu guoski soahpamuša gáibidan vealahangildosa vuostásažžan ja láhka rievdaduvvui ná. Suoma searvamis Eurohpa uniovdnii dahkkon soahpamuša (SopS 103/1994) beavdegirjii 3 (EYVL C241 29.8.1994) mielde dan easttekeahtá, mii EY vuodđudansoahpamušas merrojuvvo, sámiide oažžu mieđihit oktovuoigatvuodaid boazodoalu hárjeheapmái árbevirolaš sámeguovlluin. Boazodoallovuoigatvuolta Suomas ii leat čadnojuvvon sápmelašvuhtii nu mo ášši lea Ruotas ja Norggas.

Boazodoallolága 6 § 1 momeantta mielde boazodoalloguovllus orru boazoeaiggádat, geaid bohccot 9 §:a 1 ja 2 momeantta mielde dikšojuvvojit bálgosa siste (osolaččat), gullet bálgosii. Bálgosa osolašvuolta lea iešalddes bákkolaš boazodoallolága meroštallan boazodoalus.

Bálggusrájiid nannen

Boazodoallolága 6 §:a 3 momeantta mielde bálgosiid doaibmaguovlluidd rájiid nanne Lappi guovlohálddahasdoaimmahat. Boazodoalloásahusa 6 §:a mielde bálgosa čoahkkimis sáhtá mearridit bálgosa rájiin ja daid rievdadeamis sihke mearrádusa doaimmaheamis guovlohálddahasdoaimmahahkii nannenláhkai. Vuolggasadjin áššis lea nappo bálgosa mearrádus das, ahte dat lea mearridan iežas viidodaga juohkimis guoktin bálggusin. Jos nannenášši gieđahaladettiin leat goit bohtán ovdan dehálaš sivat, sáhtá guovlohálddahasdoaimmahat guodđit bálgosa mearrádusa nannekeahtá.

Bálgosa mearrádus ii riektegeavada mielde dárbbáš vealttakeahtá leat ovttamielalaš. Ovdadáhpáhusan sáhtá atnit Lappi leanaráđđehusa mearrádusa 13.8.1968 (KHO 20.2.1969), mas Muddusjávri bálggus juhkkujuvvi nuortalaččaid giličoahkkima álgagis bálgosa vuostildeamis fuolakeahtá dálá Muddusjávri ja Njávdáma bálggusin, dasgo juohkima galggai adnit guovllu boazodollui ávkkálažžan. Mearrádusa ákkastallamiid mielde nuortalaččaid boazodoallovuogit ledje earálaganat go bálgosa lulleoasi osolaččain.

Guohtoneatnamiid doarváivuohta

Bálgosa čielggadusa das, geat osolaččat boađášedje gullat lulleoassái ja geat davveoassái, ii guovlohálddahasdoaimmahaga ipmárdusa mielde leat vealttakeahtá sáhtán nu vissásit čoavdit ášši dán muttus. Jos áššis livččii bohtojuvvon dan bohtosii ahte bálgosa juohku nannejuvvo, livččii dát gažaldat bohtán gieđahallamii ođđa bálgosiid vuodđudančoahkimiin. Dás fuolakeahtá bálgosa čielggadus lea sáhtán gieđahallot govvádussan dálá boazodoalus ja siiddaid geavahan guovlluin. Gullama áigge bálgosa osolaččat eai leat ovdanbuktn čuoččuhusaid das, ahte geahčašedje buorebut gullat nuppi oassái go mii bálgosa čielggadusas lea ovdanbukton. Dan sadjái

muhtun lulleoasi boazoeaiggádat leat cealkán, ahte sin bohccot leat guhton maid ovdanbukton davveoasi bealde. Davveoasi boazoeaiggádat leat fas ovdanbuktán dása guoski árvalusaid, main sáhtá árvvoštallat ahte guhtoneatnamiid geavaheamis leat leamaš nákkut.

Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádusa ja Lappi ealáhus-, johtolat- ja birasguovddáža cealkámušaid sihke fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádusa doaimmahan guhtuninventerenmateriálain ožžojuvvon čielggadusa mielde juohkoevttohusas meroštallon guhtoneatnamat eai juohkás ovdanbukton boazologuid mielde. Eahpedárkilis árvvoštallama mielas ja jeahkála biomássá bruttomearri ealihanbohcco guovdu rehkenasttedettiin lea davveoasis measta guovttegeardásaš lulleoasi ektui. Boazodoallolága 21 §:a mielde eana- ja vuovdedoalloministeria galgá mearrat man galle ealihanbohcco bálggus oazžu rájjiid siste doallat ja dalle galgá giddet fuopmášumi dasa, ahte dálvebajis bálgosa rájjiid siste bohccuid mearri ii mana badjel bálgosa dálveguhtoneatnamiid suvdilis buvttadannávcca. Jeagelguhtoneatnamiid meari ja ortnega sáhtá atnit deháleamos ja kritihkaleamos indikáhtorin dán árvvoštallamis, vaikko maiddá eará guhtoneatnatiippain lea stuorra mearkkašupmi bohcco biebmooazžuma dáfus.

Siiddastallan

Boazodoalloláhka ii rievtti mielde meroštala siidda. Siida ii leat iehčanas vuoigatvuođalaš persovdna. Boazodoallolága 41 §:a mielde boazobargguid dahkan boazoeaiggádiid álgagis gáibida bálgosa stivrra lobi. Áššái guoski ráđđehusa evttohusas riikkabeivviide (HE 244/1989) gávnnavuvvo, ahte bálgosa osolaččaid gaskasaš gaskavuodaid vuoiggalaš ordnen gáibida erenomážit dárbbaslaš guhtoneatnamiid oazžuma rivttes gaskavuodas buot osolaččaid atnui. Paragráfa 1 momeanttas mearriduvvo, ahte bálgosa stivra mearrá iežas lohku rátkimiin giđđii geahču vuollai váldinláhka bohccuid várás boazologu vástideaddji guhtoneatnama. Seammaláhkai lea sivva navdit ahte bálgosa stivrra bargun lea mearrat guhtoneatnama maid dalle, go bohccot dikšojuvvojit birra jagi iežas lohku siiddaid olis. Lappi guovlohálddahasdoaimmahaga ipmárdusa mielde boazoeaiggádat, geat ieža dikšot bohccuideaset ovttas, hábmejit siidda. Bálgosa doaibmaváldái ii gula mearridit, geat siidii gullet. Jos boazoeaiggát ii ieš divššo bohccuidis, gullá daid divššus fuolaheapmi bálgosa bargguide. Go váldá vuhtii boazodoallolága 41 §, galgá bálggus goit čujuhit doarvái guhtoneatnamiid eaiggádiid siiddaid mielde dikšun bohccuide. Eatnamat sáhtášedje kánske leat jogo bissovaččat dahje mearreáigásaččat ja molsašuvvat guhtoneatnamiidda johtaleami ja geavaheami mielde. Bálgosa stivrra mearrádus dáid guhtoneatnamiid čujuheamis lea hálddahasmearrádus, man riektavuodá galggašii sáhttit dárbbu mielde bidjat bálgosa čoahkkimii ja dárbbu mielde ain hálddahasriehtái dutkanláhka.

Sámi boazodoalu dorvvasteapmi álbmotlaš láhkaásaheamis

Boazodoallolága 2 §:s mearriduvvo erenomážit boazodoalu várás oaivvilduvvon viidodagas, man oasil muddejuvvo stáhta eatnamiid geavaheapmi boazodoalu eavttuid dorvvasteami várás ja lassin boazodoallolága 31 §:s mearriduvvo láivvit vahátbuhtadusgeatnegasvuodas bohccuid dagahan vahágiid oasil sámiid ruovttuguovllus.

Dan mielde, mii ovddabealde lea celkojuvvon siiddastallamis, ii boazodoalloláhka ásat eastaga hárbjeit árbevirolaš sámi boazodoalu, mii vuodđuduvvá siiddaide, jos bálgosis ná mearriduvvo. Boazodoallolága oaivvildan boazodoallovoigatvuoda oktasašgeavahanluonddus goit čuovvu, ahte historjjálaš guhtoneatnamiidda ii leat geasge oamastanvoigatvuhtii buhtastahtti voigatvuhta, muhto baicce guhtoneatnamiid geavaheamis mearrideapmi gullá bálgosa doaibmaváldái.

Čovdosa ákkastallamat

Bálgosa mearrádusas meroštallon juogus šaddi ođđa bálgosiid guhtoneatnamat eai juohkás voiggaláččat ja ovtaveardásaččat boazologuid ektui. Bálgosa juohkima dán láhka ii galgga atnit boazodoalu dáfus heivvolažžan.

Go váldá vuhtii áššis ožžojuvvon čielggadusa, ii bálgosa juogekeahttá guodđin eastte dahje váttásmahte sámi boazodoalu. Boazodoallovoigatvuoda oktasašgeavahanluonddu geažil orrunhistorjjás ii leat njuolggováikkukhus boazodoallovoigatvuhtii, vaikko geavadis bohccuid fidnenágga eanaš leage leamaš vuos árbi dahje fuolkegaskavuhta badjeolbmo bearrašis.

Dárbblaš guhtoneatnamiid čujuheapmi lea vejolaš siiddaide vuodđuduvvi boazodoalus. Bálgosa doaibmaváldái gullá mearridit guhtoneatnamiin ja daid geavaheapmái guoski johtaleamis. Dán mearrádusadahkamis sáhtttá heivvolaš osiin váldit vuhtii maid boazodollui laktáseaddji árbevieruid. Sierra siiddaid badjeolbmuid gaskasaš soahpameahtunvuodaid ii leat vuogas čoavdit sirremiin siiddaid bohccuid ain gáržžit eatnamiidda eandalit duottargovlluin, gos guhtondiliit sáhttet molsašuddat dálvediliid mielde stuorrát. Vuolggasadjin boazodoallolágas meroštallon boazodoalus lea luondduguhtoneatnamiid suvdilis geavaheapmi. Vaikko ođđaágásaš boazodoalus bohccuid dálveáigge biebman lea mánggain báikkiin mearkkašahtti, ii dasa čuohcci lassedeattuid dagaheapmi bálggosjuhkui guoski mearrádusain gula boazodoallolága prinsihpaide.

Dan mielde, mii ovddabealde lea celkojuvvon siiddain ja guhtoneatnamiid čujuheamis, lea boazodoalu ordnen vejolaš dálá bálgosa olis. Eanaviidodaga juohkin uhcit osiide ii leat dárbblaš boazodoalu dáfus ja eanaviidodaga juohkin ná váttásmahtášii boazodoalu, dasgo guhtoneatnamat juohkásivčče eahpedássidit ja johtaleami guhtoneatnamiidda ja daid geavaheami livččii váddásut ordnet iešguđet diliid mielde. Juohkima dán láhka ii nappo sáhte atnit boazodoalu dáfus ávkálažžan ja heivvolažžan go ášši árvoštallo ollisvuhtan.

Bálgosa osolaččaid vástádusat gullamii ja cealkámuša addiid árvalusat leat váldon vuhtii ovddabealde máinnašuvvon osiin. Mearrádusa loahppabohtosa vuhtiiváldimiin daid birra ii leat eará osiin dárbu eanet cealkit dán mearrádusa ákkastallamiin.

Ášši árat giehtadallan nuppástusohcamuša geažil

Davvi-Suoma hálddahasriekti lea 19.6.2017 gomihan guovlohálddahasa mearrádusa ja máhcahan dan ođđasit giehtadallamii dan dihte go bálgosii, dál jearaldagas leahkki dilis bálgosa čoahkkimii ii lean várrejuvvon vejolašvuoda addit iežas čilgehusa ášši čilgemii skáhppojuvvon cealkámušaide. Alimushálddahasriekti lea 5.12.2018 hilgon hálddahasrievtti mearrádusas dahkkon váidalusaid.

Ođđa čilgehusat áššis

Sámi Árvvut rs lea 15.5.2015 doaimmahan guovlohálddahasvirgedoaimmahakkii cealkámuša, mas searvi árvvoštalla guovlohálddahasvirgedoaimmahaga mearrádusa.

Juha Magga áššeguimmiinis lea 3.2.2018 gáibidan guovlohálddahasdoaimmahaga gohccindoaimmaid Vuottašjávrrre siidda guohtuneatnamiid guoskki riidduide. Áššis LAAVI/194/05.15.011/2018 guovlohálddahasdoaimmahat lea 31.10.2018 almmuhan, ahte dat ii atte siva gohccindoaimmaide ja áššái gulli ovdaguorahallan lea bolesis gaskan. Bálgosiid ovtastusa stivra lea 14.12.2018 gullan čoahkkimisttis siiddaid ovddasteaddjiid ja mearridan ordnet ráđđádallamiid ášši geažil. Dat ii leat vel ollášuvvan.

Juha Magga lea 13.12.2018 Gálgojávrrri siidda bealis gáibidan ovddidit bálgosa juohkinášši. Čállošis čilgejuvvo earret eará guođohanguovlluid guoski riidduid.

Luondduváriidguovddáš lea 28.3.2019 doaimmahan beaiváduvvon árvvoštallama guođohanguovlluid viidodagain ja inventerejuvvon guohtunšlájain. Árvvoštallan vuodđuduvva jagiin 2016-2018 dahkkojuvvon guohtunguovlluid inventeremiidda. Meannudemi geažil nummirárvvut leat nuppástuvvan ovddit inventerema ektui jagis 2014 doaimmahuvvon árvvoštallamii, muhto relašuvdna lulli- ja davviosiid guođohanguovlluid gaska lea seilon seammán. Luondduriggodatguovddáš lea 30.8.2019 doaimmahan divvojuvvon rehkenastima ovtta ráidosupmi bokte.

Bálgosa gullan

Lappi guovlohálddahasdoaimmahat lea bivdán 15.2.2019 bálgosis cealkámuša ja čilgehusa áššis ja dan giehtadallama oktavođas dahkkojuvvon gáibádusain ja čilgehusain.

Cealkámuš- ja čilgehusbivdda lea dievasmahtton 4.4.2019 Luondduváriidguovddáša beaiváduvvon árvvoštallamiin, man vuodđun leat boazologut

31.5.2018. Ođđa árvvoštallamat leat ovdan bukton dán mearrádusa sajjs čilgehus áššis boazologahallan 31.5.2019, mii čuovvu boazologuid meari.

Luondduváriidguovddáža dutkanráporta Boazodoalloguovllu dálveguohtumat jagiid 2016–2018 guohtuneatnamiid inventeremiin lea addon olggos 15.5.2019. Ráporta ii leat laktojuvvon dán ášši áššegirjiide, danin go das ii leat juo árat doaimmahuvvon máteriála lassin diehtu ovttaskas bálgosa dilis. Luondduváriidguovddáš lea doaimmahan ráporta bálgosii ja dat lei bálgosa geavahusas go dat lea cealkán áššis.

Neahkkila bálgosa čoahkkin lea 31.5.2019 bivdán lásseáiggi cealkámuša valmmaštallamii go boazoguohtun ráportta olggos addin máŋŋonii nu ahte cealkámuša eai geargan válmmaštallat. Neahkkila bálgosa čoahkkin lea 15.8.2019 addán áššis cealkámuša. Cealkámuššii leat laktojuvvon 15 sierraoavila jienastusain uhccit lohkuvi báhcan bálgosa osolaččain.

Bálgosa cealkámušas árvvoštallojuvvo Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádusa cealkámuša feallaid dihte. Cealkámušas buktoovdan kommenttat maiddái eará áššiin giehtadallama oktavuodas bivdojuvvon cealkágiin. Neahkkila bálggus buktá ovdan, ahte guovlohálddahasdoaimmahat bivdá ođđa cealkámuša Luondduváriidriggodatguovddážis ja Lappi ealáhus-, johtolat- ja birasguovddážis ođđa guohtuneatnamiid dutkamuša dihte.

Bálgosa cealkámuššii lea laktojuvvon árvvoštallan, man mielde davviosiid jeagelguohtumiin leat jagiin 2017–2019 guođohuvvon eanet bohccot go maid dat livčče juos boazomearit livčče juohkinevttohusa vuođu.

Beavdegirjái laktojuvvon sierraoaviliin uhccitlohkuvi báhcan buktet ovdan vuođustusaid dasa, ahte bálgosa ii berre juohkit, go sin boazodoallu gárttášii heajut dillái.

Neahkkila bálgosii lea várrejuvvon dilálašvuohta cealkit áššis Luondduváriidriggodatguovddáža 30.8.2019 doiammahan rehkenastima divvuma geažil.

Bálgosa osolaččaid cealkámuš

Klemetti Näkkäljärvi lea 22.8.2019 doaimmahan ovtas Lemet-Ante Näkkäljärviin ja 14 bálgosa eará osolaččain cealkámuša ovdal go bálgosii várrejuvvon cealkináigi nogai. Dán celakámušas čilgejuvvo boazodoalu historjá ja vuođustusaid dasa, ahte árbevirolaš boazodoalu dorvvasteami geažil bálggus berre juohkit mu, ahte árbevirolaš boazodoalu lea vejolaš hárjehit eara lahkai go dáloniid boazodoalu.

Bálgosa dievasmahtti gullan

Neahkkila bálgosa čoahkkin lea várrejuvvon dilálašvuohta cealkit áššis sihke addit čilgehusa ovdan buktojuvvon gáibádusain Näkkäljärvi ja earáid cealkámuša geažil. Neahkkila bálgosa stivra lea almmuhan 25.9.2019, ahte dat ii váldde beali osolažžaid cealkámuššii ja dat lea guovlohálddahas anus

mearrádusa dagadettiin nugo eará osolažžaidge cealkámušat, oaivilat ja čállosat, maida bálggus ii badjelmearrásaš čoahkkimis váldán beali.

Guovlohálddahušdoaimmahaga čoavddus

Lappi guovlohálddahušdoaimmahat guođđá nannekeahttá Neahkkila bálgosa mearrádusa rájiin dan juohkimii laktásettiin. Bálggus ii juhkkjuvvo.

Mearrádusa ákkastallamat

Bálgosa juohkiin ii leat boazodoalu geažil vuogálaš ja ovdanbukton vuogi mielde lullioasi boazoeaiggádat gártašedje heajut dillái. Áššis ii leat boahtán dakkár ođđa čilgehus, ahte ášši berrešii árvoštallat nuppeláhkai maid ášši árat giehtadallama oktavuodas lea dáhkón ja ovdanbukton čovdosa vuodustussan. Dát mearrádus vuodđuduvva dása ja daidda vuodustusaide maid ovdelis lea čilgejuvvon 19.3.2015 dahkon mearrádusa oktavuodas.

Boazodoallorievtti oktavuodas čujuhuvvon láhka šiljuidráfáidahttimii šibihiid vahágiid dahkama geažil (47/1921) lea gomihuvvon 1.7.2017. Boazodoallorievtti sisdoallu ii leat nuppástuvvan ja boazodoallolága 35 §:i lea molsojuvvon šiljuidráfáidahttinlaga sádjai čujuhus vahágiidbuvttadanláhkii.

Luondduváriidriggodatguovddáža ovdanbukton dieđuid geažil guohtuninventerema bohtosiin jagiid 2016-2018 dahkon árvoštallama relašuvdna guohtumiid gierdan lea seilon, vaikko dutkanmeannudeami nuppástusa geažil ja guohtumiid dili dihte vejolaš nuppástusat indikahtoriid lohkoárvvuin leage lohkoearru. Boazodoalu ovdduid lea guorahallojuvvon ollisvuhtan iige dušše guohtuneatnamiiddutkamuša indikahtoreloguid geažil.

Jeahkila ja iešguđegelágan guohtumiid mearkkašupmi bohccuid guohtumii lea boazoolbmuide álmolažžat dieđus. Ng. dáloniidboazodoalus bohccuid biebmooažžunge vuodđuduvva váldoosiin luondduguohtumiidda, vaikke bohccot bibmojuvvojitge.

Friija guohtunvuoigatvuođa lassin boazodoallolágas lea meroštallojuvvon vuoigatvuohta boazoeaiggádii váldit bohccuid dikšui bigálusas čuvvovaš giđa rádjai. Bálggus sáhtta dahkat mearrádusa, ahte eaiggádat sáhttet dikšut bohccuid earáge áigge, nugo guođoheapmái vuodđuduvvi boazodikšumis dáhphuvvage.

Boazodikšun vuogis ja guohtumiid birra mearrideapmi gullet bálgosii ja dan oktavuodas lea vejolaš váldit vuhtii maiddá sámiábevirolaš boazodikšuma ja dan dorvvasteami.

Detáljalaš vuodustussan bálgosa gullamis ja osolaččaid sierráoaviliid geažil celkojuvvo čuvvovaččat. Áššis eai leat boahtan ovdan dakkár dieđut, ahte guovlohálddahušdoaimmahat ášši čilgema dihte fertešii bivdit Luonddurigoadatváriidguovddážis dahje Lappi ealáhus-, johtolat- ja birasguovddážis ođđa cealkámušaid nugo bálggus gáibida. Árvoštallama boziidahtán spesiáladutki Nieminena oaiviliid oasis sáhtta dadjat, ahte dat leat oassin bukton ovdan dutkanlágadusa virggálaš cealkámuša čuovusin nu, ahte

dat ledje oavvilduvvon ášši duogášdiehtun. Dat eai leat dál eaige lean árabutge čállon guovloháddahusdoaimmahaga mearrádusa vuođustussan.

Ášši meannudeami oktavuodas leat cuiggoduvvon ruossálaš ákkastallamat dasa, gii lea sápmelaš boazodoalli ja geat hárjehit sápmelašboazodoalu. Ovttaskas boazoeaiggáda etnálaš profiilla ii sáhtte iige oaččo čilget hálddahusášši meannudeami oktavuodas. Ášši lea mearriduvvon dainna vugiin, ahte bohccuide dorvvastuvvo vejolašvuohta nohkka ja vuogálaš guohtuneatnamiidda ja dáhkkiduvvo buoremus eavttut boazodoallolága hárjeheami várás. Boazodoallolága ovdačilgehusas (HE 244/1989 vp, 7 logu guoskki ovttaskasčuokkis vuođustusain) daddjo, ahte bohccuid buresbirgejupmi elliidsuodjaleami surgii gulli áššit leat bohccuid meneštumi eaktu ja dat leat dán mearrádussii váikkuhan riektebuorrin ja dáná váldojuvvon vuhtii.

Heivehuvvon vuoigatvuođarávvagat

Boazodoalloláhka 6 §

Stáhtaráđi ása hus guovlohálddahusdoaimmahagaid mávssuin jagiin 2014 ja 2015 2 §

Nuppástusohcan Dán mearrádussii oažžu ohat nuppástusa váidimiin Davvi-Suoma hálddahusriektái. Váidinčujuhus lea čuovusin.

Lassedieđut Lassedieđuid mearrádusa birra addá leanašibitdoavttir Risto M. Ruuska, telefon 0295 017 381 dahje šleađgapoasta risto.ruuska@avi.fi.

Kristiina Poikajärvi
hoavda

Risto M. Ruuska
leanašibitdoavttir

Juohkin ja máksin

Mearrádus Neahkkila bálggus

Diehtun Neahkkila bálgosa osolaččat, almmolaš diehtunaddimin

Bálgosiid ovtastus

Lappi ealáhus-, johtolat- ja birasguovddáš

Čuovus Sáme gielat jorgalus

Váidinčujuhus

Máksu Mávssuhaga, máksu 340 € lea berrojuvvon mearrádusa 19.3.2015 oktavuodas.